

„MI JÓT KELL CSELEKEDNÜNK?!”

— Egyházi beszéd.* —

Máté 19. r. 16–22. v.

Nemde atyámfiai! kellemesen cseng füleinkbe annak a felbuzdulásnak hangja, amelyet kiolvashatunk első pillanatban a Jézushoz járuló ifjunak ezen szavaiból: „Mit cselekedjem, hogy az örök életet elvehessem?!”

Hiszen az ifjú korhoz a lelkesedés illetén megnyilatkozásai éppen úgy hozzátartoznak és hozzá illenek, mint a tavaszhoz a virág s a virághoz a szín és illat. S ki ne gyönyörködne ezekben!? De általában is a nemes célokért, ügyekért és eszmékért való lelkesedés mindig szép és megkapó, mindig jóleső érzéseket vált ki a jóérzésű emberek szívéből. Mert az élet zenéjének egy kellemesen, megnyugtatólag ható harmonikus akkordja az.

Sajnos, hogy az evangéliumi ifjunak felbuzdulása csak múló lelkesedés volt. Olyan szalmaláng féle fellobbanás, amilyenre gondolhatott a világhírű költő (Dante) is, amikor egyik híres művében megállapítja, hogy: „a pokol kapuja is jószándékokkal van kikövezve” s amilyennek az evangélium is — a felolvasott történeten kívül — nem egy példáját mutatja fel, s az élet is számtalan szomorú esetét tárja elénk.

Mindezeket pedig nem minden ok és cél nélkül említetem föl. Viharos járású, nehéz, történelmi idők vezetnek ma mindennapon minket abba a gondolatkörbe, amelyben — akarva, nem akarva — tépelődünk kell s tépelődünk nem múló szeszélyből és kedvtelésből, de halálos komolysággal a kérdés fölött: „Mit kell cselekednünk, hogy az örök életet elvehessük?!”

Mit kell cselekednünk a jelen, már-már elviselhetetlen nyomasztó terheinek elviselésére, mit kell egy jobb jövő meg-alapozására, mit a romok eltakarítására, a világ megújodására, egy tökéletesebb világ fölépítésére?!

Szomorú volna atyámfiai! Ha ezek fölött a minden jobb érzésű lelket nyugtalanító kérdések fölött mi hideg közönnyel és nemtörődéssel tudnánk keresztül siklani tekintetünkkel. De nem kevésbé szomorú volna az is, ha mi unitárius keresztények, múltunkra gondolva s jelen hivatásunkról elmélkedve nem azt a nemes öntudatot hordoznók és táplálnók lelkünkben, hogy nekünk a jelen idők parancsolta nagy feladatokból nem-

* Elmondott a kolozsvári templomban az E. K. Tanácsnak az egyetemes egyházi adóra vonatkozó felhívása kihirdetésekor, 1922 szept. 17-én.

csak hogy ki kell részünket vennünk, de azoknak teljesítésében mint „világosság fiainak” és leányainak első helyen kell járnunk.

Jöjjetek Atyámfiai! (s mivel ezt ma különleges okok is követelik tőlünk) gondolkozzunk a kérdés fölött: Mit kell cselekednünk? Vagy más szavakkal:

Mit kíván ma tőlünk magyar unitárius keresztényektől vallásunk szellemi — nemzetünk s egyházunk múltja és jövője?!

En azt hiszem, hogyha a Názáreti Mesterhez intézhetnők e kérdést, Ő nekünk ma is azt a feleletet adná, amit a gazdag ifjunak: „Tartsd meg a parancsolatokat s eredj add el minden marhádat s oszd szét árát a szegényeknek!”

Vagyis intene:

a) *egyfelől vallásunk parancsolatainak hű követésére s eszményei iránt tántoríthatatlan hűségre és lelkesedésre általában, de*

b) *intene — különösképpen — önzetlen áldozatkésziségre.*

I.

„Tartsd meg a parancsolatokat!” ez az első válasza Jézusnak az ifjú kérdésére. És ez a válasz olyan természetes és önként értetődő minden öntudatos keresztény előtt. Hiszen az élet nemesebb értelemben s a kereszténység lényegében nem egyéb mind szüntelen való engedelmesség egy felsőbb hatalomnak és annak parancsa előtt meghajlás. Állandó szolgálata az Úrnak, a mi Atyánk Istenünknek, a ki „minden mindenekben”. Mert ez az engedelmesség és ez a szolgálat az a korlátozottság, amely legszebb formája s egyben legbiztosabb útja is a nemesebb értelemben vett szabadságnak. Hogy melyek ezek a parancsolatok? e kérdést nekünk nem kell föltennünk az evangéliumi ifjuval! Hiszen olyan világosan körvonalazza a parancsok összességét a Názárethi Jézus örök szépségű hegyi beszédének e néhány szavában: „Legyetek tökéletesek mint a fi mennyei Atyátok tökéletes”.

Ennek a nagy célnak és örök eszménynek szolgálatát s az ennek körébe tartozó feladatoknak teljesítését és megvalósítását tüzi ki különösképpen is a mi vallásunk. Ismétlem, hogy ezeket! Mert hangsúlyozni kívánom, hogy nem a fanatikus vakhitben, nem előírt szertartások lélek nélkül való gépies teljesítésében, nem is szenteskedő „Uram, Uram!” kiáltásokban látja az igaz istenszolgálatot, hanem imádságos életben, oly életben és abban a vallásosságban, a melynek virágai őszinte, nemes, mély érzések, eszmények iránti lelkesedésből fakadók s gyümölcse pedig önzetlen jó cselekedet, egy áldásos élet a maga egészében. Ezeket így látva és elgondolva, tegyük föl most már a kérdést: Azok voltunk és vagyunk-e hát, a miknek lennünk kellene s hogyha nem: akkor mit kell cselekednünk? Mert ez a kérdés az, a melynek föltetését vallásunk szelleme is megkívánja, de a mai idők különös mértékben is megkövetelik.

Am ha a kérdést az evangéliumi ifjuval tesszük is föl Atyámfiai! A felelet nem lehet ugyanaz a mit ő adott válaszul Jézusnak: „Mindezeket megtartottam ifjuságomtól fogva“. Nekünk nem szabad az elbizakodás hangján szólnunk, mint öntelt farizeusnak: „Hálákat adok neked Istenem! hogy nem vagyok olyan rossz, mint más emberek!”

Nekünk nem szabad sem a vaksorsban hívők kényszerű belétörődésével (fatalizmusával) belenyugodnunk a rosszakba, amelyek a világot ma pusztító árként elöntötték; sem pedig magunkat büntelenelemek, makulátlanoknak tartani a világ romlásában.

Nekünk úgy kell látnunk, hinnünk és éreznünk, hogy a mik történtek, bár amaz örök Gondviselés tudtával történtek, ki csodás hatalmával és bölcseségével a rosszból is jót hoz ki, de a mi bűneinknek, a mindnyájunkkal közös gyarlóságunk: a jóra való restségnek, a jó iránti közönynek szomorú következményeiként történtek, s amaz örök Gondviselés éppen e gyarlóságért, s éppen a nagy megtévelyedés szomorú következményei által részesít minket naponként dorgáló, javító, keserű leckében.

Nekünk éreznünk kell azt mindig s most sokszorosan is éreznünk kell, hogy az alázatosság, a bűnbánat nemcsak a lélek megkönnyebbülésének, de a tökéletességnek is útja.

Nekünk éreznünk kell, hogy a világnak ma sokszor mértékben is megalázkodásra s helyes önismeretre van szüksége. S valamint bizonyos igazság az, hogy az elesett világot elsősorban nem anyagi vagy fizikai erők fölött rendelkező hatalmasok emelik föl és váltják meg, hanem a tiszta krisztusi szellem letéteményesei: a jók, az igazak, a hívők, a szerető szívűek és emberbaráti érzésűek, úgy igaz az is, hogy csak az a vallás vezetheti vissza a megtévelyedett emberiséget az örök isteni parancsok útjára, az örök szép emberi eszmények szeretetéhez, amely az igaz megbánást, mélységes alázatot s a megjobbulás őszinte, erős vágyát kívánja az isteni bűnbocsánat zálogául.

És én ezért látom a mi szent vallásunkat a tiszta krisztusi keresztény szellem hű képviselőjének és letéteményesének.

Ezért óhajtom szívem szerint: vajha így látnók és éreznők mindannyian és e látásból származó meggyőződés megerősítene minket a mi őseinktől nyert vallásunk szeretetében s parancsainak követésében! Vajha mély átérzése a jelen idők szomorú viszonyaiból folyó köteleltségeknek adna nekünk nemcsak értelemben vett erős unitárius öntudatot: a *történelmi hivatás öntudatát*, s lenne kiapadhatatlan forrása a tántorít-hatallan kitarlásnak és buzgó lelkesedésnek

valamint:

az önzetlen áldozatkészségnek is.

II.

Nagyon régi és nagyon elemi igazsága és mégis vajmi kevésbé átértett és gyakorlatba vitt igazsága az a tiszta

keresztény vallásos felfogásnak, amit ekként fejez ki az egyik apostol: „A hit cselekedetek nélkül meghalt állat!”

Azt sem kell fölöttébb hangsúlyoznom, hogy a cselekedetek alatt első helyen az áldozatkészség tényei értendők, mert „az áldozat az igaz vallás központja és melegágya”.

Már az ókori idők prófétája fölismerte ez igazságot. Erre vallanak ismerős igéi: „Irgalmasságo! kívánok és nem áldozatot!” amelyekben nyilvánvalólag az a meggyőződés jut kifejezésre, hogy Ő az irgalmasság és szeretet testvéries cselekedeteit sokkal többre értékeli azoknál a zsidó vallásosság és istentisztelet lényegét alkotó égő és véres áldozatoknál, amelyekkel a Jehovának az ő hivei kedveskedni véltek.

Ez igazságot hirdetik aztán a Mester szavai is: „Nem minden, aki ezt mondja nékem Uram, mégyen be a mennyeknek országába, hanem aki cselekszi a mennyei Atyának akaratát”.

Ezt az apostolok is mindnyájan; „Ha embereknek vagy angyaloknak nyelvökön szólnék is, ha szeretet nincsen én bennem, olyá lettem, mint zengő érc és pengő cimbalom”. „Egymásnak terhét hordozzátok és úgy töltsétek a Krisztus törvényét” — szól az egyik.

Az igaz és szeplőtlen Istenszolgálat ebben áll: „meglátogatni az árvákat és özvegyeket az ő nyomorúságok idején”, hangsúlyozza a másik.

De hát nem igazolja-e a vallásnak ez alapigazságát minden ékesszólásnál szebben, kézzelfogható, szívet megragadó példákban, a történet és a múlt, az élet és a jelen?!

A múlt és a történet s első helyen a kereszténység története, de a mi nemzeti múltunk: a magyar történet munkája is, amely a hitért és szabadságért, hazáért és egyházért, s annyi nemes ügyért, célért és eszméért hozott nehéz, súlyos, de önként viselt, megható áldozatoknak szinte beláthatatlan sorát mutatja fel!...

És az élet is, amely mindig megerősítette az áldozat törvényét, ma élénkebben bizonyítja, mint valaha, az áldozatok s az áldozatos lemondások, önmegtagadások szükségét?!

De hát kell-e ezeket előttetek hangsúlyoznom ma?! Ma, amikor oly közvetlen közelről, oly kézzelfogható példákból ismerjük a mostoha viszonyok és ellenséges körülmények s némely elháríthatatlan akadályok kényszerítő hatalmát; amikor minden oldalról annyi fenyegető veszély Scylla és Karibdisze között evez szüntelenül nemzeti és egyházi életünk hajója?!

Kell-e ma hangsúlyoznom!? Kell Atyámfiainak! Eppen ezért kell!

Ma nem elég csak egyszerűen, a vizsgálódó ész szemüvegén keresztül mérlegelni az áldozatok szüksége vagy szükségtelensége mellett szóló okokat.

Ma lelkünk mélyéig kell átnyilallania egy nagy, a legnagyobb, egy végzetesen nagy kérdésnek: a „lenni vagy nem lenni” kérdésének.

Ma a legszentebb érdekekről, a legdrágább kincsekről van szó. Lelki életünkről, nemzeti kulturánkról, egy magas kultra sok becses eredményéről.

Ósi jogokról, vallási és nemzeti örökségekről, amelyek mind-mind halálos veszélyben vannak, s amelyekről mind számolnunk kell múltnak és jövőnek egyaránt.

De hát hadd halljátok meg, hogy miről van szó abból a felhívásból, amelyet egyházi főhatóságunk kibocsátva, annak a mai napon az összes templomokban való kihirdetését elrendelte, mint ahogy elrendelték — ugyancsak a mai napra — az összes erdélyi magyar keresztény felekezetek főhatóságai.

(A vonatkozó egyh. képv. tanácsi leirat felolvasása...)

És most még csak néhány szavam van Tihozzátok! Pál apostol a szeretetet dicsőítő himnuszában egyebek között ezt is mondja: „Ha minden vagyonomat a szegények tápláltatásokra költeném is, ha szeretet nincsen én bennem, semmit azok nem használnak nekem“. Az apostol tudta, hogy voltak, mert látta, hogy vannak tettek és áldozatok, amelyek csak látszottak nagyoknak és nemeseknek, de amelyek valójában nem egyebek voltak, mint álszemérem, hiuság vagy tettetés szülőttei; a közzokásnak vagy divatos áramlatoknak való hódolás eredményei. Ő tudta, hogy voltak és vannak Ananiások és Zafirák, akik akkor midőn mindent kellett volna odaadni, arra törekedtek csupán, hogy a külszint megóvják és a becsület látszatát fenntartsák s vagyoniuk nagyobb részét tartották meg titokban maguknak.

Ma nem így és nem ilyen érzéssel kell áldozni! Ma meg kell értenünk — a jelen viszonyokra való alkalmazásban — nemzetünk egyik nagy írójának ismerős intelmét: „Minden áldozat kevés ahhoz, amit a hazának kívánni joga van“.

Mert ma igazán „itt a próba, az utolsó nagy próba“. És e próba után elhangzik reánk is az ítélet; s az vagy így hangzik hozzánk egyen-egyen: „jól vagyon jó és hű szolgám, hű voltál a kevesen“, vagy mint a Balthazar királyé: „még-mérettél és hiányosnak találtattál“. Amen.

ÜRMÖSI KÁROLY.

A NÉP SZELLEMI VEZETÉSÉNEK KÉRDÉSÉHEZ.

Örömmel olvastam a Keresztény Magvető egyik előbbi számában, hogy az U. I. T. pályatétellei között a nép szellemi vezetésének kérdése is szerepel. Igen helyesnek és aktualisnak tartom magam részéről is a tétel kitűzését mostan, mert így többben is fognak behatóan foglalkozni ezzel a rendkívül fontos és a jövőre kiható kérdéssel.

A világháború, a forradalom, meg az utánuk következő állapot a nép egyes rétegeiben domináló typossá fejlesztette az önállószkodó, szerénytelen, úr — és törvény — meg a rendgyűlölők csoportját, mely nemcsak papját, templomát és amit régen tiszteltek, most „feltett kalappal” szemléli, de anyagi előnyökért, hiusága kielégítéséért képes lenne megtagadni nemzetét, hitét, Istenét. Ebből kifolyólag könnyen örvény mellé kerülünk, mely elnyeléssel fenyeget, ha gyengék leszünk. Érdeünk tehát, alaposabban megismerkedni a körülményekkel, hogy segíteni tudjunk magunkon. Mérlegenil kell tudnunk az örvény veszedelmeit és saját erőnket, meg gyengeségünket azokkal szemben a majdan bekövetkező végzeteljes helyzetben.

Az első lépés lenne: tanulmányozni a nép individuumai lelkületét és a nép tömeg pszichéjét külön-külön. Ezt azok tehetik, kiknek alkalmuk, idejük és tehetségük van erre. Munkásságuk eredménye kell hogy legyen: az értékes képességek kimutatása, megismerése, melyeknek tovább fejlesztése kívánatos, továbbá a hátrányos tulajdonságok visszaszorítása.

Az úgynevezett „nép”, melyről olyan sokat szeretnek beszélni a „népakarat”-ra hivatkozva épen azok, kik legkevésbé érintkeztek a néppel, de azt a legkevésbé ismerhetik, — tanulmány szempontjából igen érdekes thema, akár a mai, akár a háború előtti időkre gondolunk. De most már nemcsak érdekes ez, de kötelességévé vált szellemi munkásainknak, kiket illet, tanulmányozni a népet és módokat kitalálni annak irányítására, vezetésére és állandó vezethetőségére. — Bár a történelem csinálásában óriási passivitást mutat legtöbbször, a nép a háborúban épen lehet ágyutöltelék, mint öntudatos harcosok sokasága és békében épen a kultúra akadályja, mint oszlopa. Ez a vezetőktől függ. Mindenesetre az adott körülmények sokat nyomnak a latban.

A nép szellemi vezetését, — a normalisnak mondható időkben más eszközzel lehet kézben tartani, mint rendkívüli, vagy kivételes korban. — Utóbbiakban ugyanis a jelszavak,